

CZESŁAW ZGORZELSKI

WOKÓŁ LIRYKI
I LIRYCZNOŚCI
DOBY ROMANTYZMU

STUDIA
DZIEWIĘTNASTOWIECZNE
ROK ROMANTYZMU 2022

**WOKÓŁ LIRYKI
I LIRYCZNOŚCI
DOBY ROMANTYZMU**

SD
STUDIA
DZIEWIĘTNASTOWIECZNE
ROK ROMANTYZMU 2022

ROK ROMANTYZMU
2022

TOM V

CZESŁAW ZGORZELSKI

WOKÓŁ LIRYKI
I LIRYCZNOŚCI
DOBY ROMANTYZMU

WYBÓR I REDAKCJA NAUKOWA
BOGUSŁAW DOPART

INSTYTUT
LITERATURY

KRAKÓW

© Copyright by Czesław Zgorzelski 2021

Redaktor naukowy serii: prof. dr hab. Bogusław Dopart

Opracowanie redakcyjne: Andrzej Lubach

Okładkę projektował Lesław Sławiński
Wydanie II

ISBN 978-83-8138-553-4 (druk)

ISBN 978-83-8138-554-1 (on-line, pdf)

<https://doi.org/10.12797/9788381385541>

Dofinansowano ze środków Ministerstwa Kultury,
Dziedzictwa Narodowego i Sportu w ramach projektu Kanon Polski

Okładkę opracowano na podstawie fotografii ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie,
dostępnej w domenie publicznej: *Nowogródek – dom rodzinny Adama Mickiewicza*, autor nieznan

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel./faks: 12 431-27-43, 12 421-13-87

e-mail: publishing@akademicka.pl

Księgarnia internetowa: <https://akademicka.com.pl>

INSTYTUT LITERATURY

ul. Smoleńsk 20/12, 31-112 Kraków

e-mail: wydawnictwo@instytutliteratury.eu

<https://sklep.instytutliteratury.eu/>

Spis treści

ROZDZIAŁ I	
Wśród gwiazd liryki stanisławowskiej	7
ROZDZIAŁ II	
Droga twórcza Kazimierza Brodzińskiego (w 150-lecie śmierci)	27
ROZDZIAŁ III	
Przełom romantyczny w dziejach liryki polskiej	45
ROZDZIAŁ IV	
Liryczność poezji romantycznej	57
1. Kategoria liryczności	57
2. Liryczność w konstrukcjach epickich i dramatycznych	60
3. Koronne gatunki liryki romantycznej	63
4. Poetyka liryki romantycznej	66
5. W twórczości wielkich romantyków	69
ROZDZIAŁ V	
Drogi rozwojowe liryki Mickiewiczowskiej	71
ROZDZIAŁ VI	
Elegijna poezja Mickiewicza	87
ROZDZIAŁ VII	
W strefie liryczności <i>Pana Tadeusza</i>	105
ROZDZIAŁ VIII	
W krainach poezji Mickiewiczowskiej	135
1. W krainie „pamiętek”	135
2. W krainie marzeń	143
3. W krainie snów i „widzeń”	150

ROZDZIAŁ IX	
<i>Rozłączenie Słowackiego</i>	165
ROZDZIAŁ X	
<i>Na sprowadzenie prochów Napoleona</i>	181
ROZDZIAŁ XI	
„Miniatury” liryczne Słowackiego	203
ROZDZIAŁ XII	
O śpiewnej oraz retorycznej organizacji poezji Słowackiego	229
ROZDZIAŁ XIII	
Dzieje psalmu <i>Super flumina Babylonis</i> w poezji polskiej XIX wieku	257
ROZDZIAŁ XIV	
Jak doszło do kariery piosenki w poezji romantycznej?	277
ROZDZIAŁ XV	
Elementy „muzyczności” w poezji lirycznej	299
ROZDZIAŁ XVI	
Historycznoliterackie perspektywy genologii w badaniach nad liryką	317
Bibliografia	335
Nota od redakcji	343
Streszczenie	345
Summary	347
Indeks nazwisk	351

Rozdział I

Wśród gwiazd liryki stanisławowskiej

1

Nie liryczność wysuwamy na czoło najbardziej znamienych przejawów poezji osiemnastowiecznej. Odwrotnie nawet: zwykliśmy czynić wyrzuty tej twórczości, iż była tak daleka od postawy uczuciowej, utożsamiając tę postawę – niesłusznie chyba! – z lirycznością. „Czego [...] brakuje, na ogół biorąc, naszej literaturze wieku oświeconego, to gorącego uczucia, serdecznego ciepła” – powiada Chrzanowski¹. Podobnie – Dobrzycki:

Przewaga elementów intelektualnych nad uczuciowymi w typie twórczym tej epoki sprawia, że literatura nie jest bogata w lirykę w głębszym znaczeniu tego słowa. [...] Wykluczone z niej są zarówno silne wstrząśnienia uczuciowe i gwałtowne wybuchy, jak i delikatne a subtelne poruszenia serca².

Także Borowy, poświęcając swą książkę obserwacjom „pasem, czy pasemek poezji” XVIII wieku, nie zaprzecza, że literatura tych czasów „jest w wielkiej swej części dydaktyczna i intelektualistyczna, chłodna i oschła”³.

Doświadczenie, jakie czytelnikom szkic o czterech lirykach czasów stanisławowskich proponuje, nie zmierza bynajmniej do podważania zacytowanych sądów. Pragnie jednak sprowadzić historycznoliterackie uogólnienia do konkretów w wymiarach kilku wybranych wierszy lirycznych. Każdy z nich prezentuje ostro zarysowaną osobowość twórczą. Każdy powstawał w innym warsztacie pisarskim, rodził się pod znakiem odmiennych nieco przeświadczeń o istocie i powołaniu poezji. Ale różnorodność ta nie jest tylko rezultatem odmienności twórczej w wyniku indywidualnych

---

¹ I. Chrzanowski, *Historia literatury niepodległej Polski (965-1795)*, Warszawa 1930, s. 421.

² S. Dobrzycki, *Historia literatury polskiej*, t. 1: *Literatura Polski niepodległej*, Poznań 1927, s. 385.

³ W. Borowy, *O poezji polskiej w wieku XVIII*, Kraków 1948, s. 4.

upodobań, temperamentów i uzdolnień poetyckich. Każdy bowiem z tych wierszy wyrastał także w atmosferze ogólniejszych dążeń i ambicji literackich tamtego czasu, realizował postulaty innej poetyki, wiązał się z określonym nurtem działalności twórczej oświecenia. Znamy je z opracowań syntetycznych. Klasycyzm, sentymentalizm, rokoko... Może jeszcze jakieś pośrednie ich odmiany? Wszystkie trzy kierunki najlepiej i najdokładniej ukazane zostały w książce Teresy Kostkiewiczowej⁴.

Doświadczenie, któremu służyć mają przeprowadzane w szkicu obserwacje, dobiera wiersze skupiające w sobie niczym w soczewce dążenia poetyckie wymienionych przed chwilą nurtów. Mają być ilustracją – jeśli nie wszystkich – to przynajmniej wielu spośród najbardziej znamienitych przejawów stylu ukształtowanych przez poetykę prezentowanego w danym utworze kierunku.

Ich różnorodność ma zatem służyć nie tylko jako świadectwo bogatego rozrzutu indywidualności twórczych w liryce stanisławowskiej, ale też jako ilustracja dynamiki stylowej we współistnieniu różnych nurtów w literaturze oświecenia.

2

Pierwsze miejsce otrzymać winien „książę poetów”, mistrz klasycyzmu polskiego. Spójrzmy na wiersz nazwany w „Zabawach Przyjemnych i Pożytecznych” (1774) *Hymnem do miłości ojczyzny*:

Święta miłości kochanej ojczyzny,
Czują cię tylko umysły pocziwe!
Dla ciebie zjadłe smakują trucizny,
Dla ciebie więzy, pęta niezelżywe.
Kształcisz kalectwo przez chwalebne blizny,
Gnieździsz w umyśle rozkoszy prawdziwe,
Byle cię można wspomóc, byle wspierać,
Nie żal żyć w nędzy, nie żal i umierać⁵.

Spokój – to pierwsze wrażenie z odczytania „hymnu” znanego także pt. *Apostrofa do miłości ojczyzny*. Spokój i jakby bolesna rezygnacja, tym bardziej zaskakująca, im wyraźniejsze rysy zdecydowania w ofiarności na rzecz ojczyzny przynoszą aforyzmowe sformułowania wiersza. A także – harmonia, opanowanie i naturalność, tym

⁴ T. Kostkiewiczowa, *Klasycyzm. Sentymentalizm. Rokoko. Szkice o prądach literackich polskiego Oświecenia*, Warszawa 1975.

⁵ I. Krasicki, *Pisma poetyckie*, t. 1, oprac. Z. Goliński, Warszawa 1976, s. 323.

wymowniejsze, im dalej odbiegają od wylewności emocjonalnej i wysokich wzlotów patosu, z natury swej obowiązujących niejako w liryce patriotycznej. Z tych górnych sfer stylu pozostała jedynie powaga.

I wysoki kunszt poetycki, ale ukryty, dyskretnie uwznioślający, dostrzegalny dopiero w powtórnym, uważnym odczytywaniu tekstu. Przede wszystkim – oktawa; bez skazy i przełamań, idealnie zamknięta we wszystkich swych rygorach stroficznych, zarówno w układzie rymów (ab! ab. ab, cc), jak i w dostosowaniu poszczególnych etapów w rozwoju wątku lirycznego do składniowego rozczłonkowania wypowiedzi zgodnie z wymaganiami strofy (według wzoru: /2 + 2 + 2/ + 2). Dwuwiersze wyważono tu tak precyzyjnie, że przychodzą jedno po drugim, wyraźnie od siebie ścisłym zespoleniem wewnętrznym oddzielone, nie zrywając bynajmniej ciągłości w swobodnym i naturalnie rozwijającym się toku utworu.

Ich spoistość składniową zacieśniają powtórzenia anaforyczne (w. 3-4), paralelizm orzeczeń (w. 5-6) lub jednakowa, anaforycznie związana dwudzielność (oba wiersze finałowe). Do tego dochodzą przeciwstawne układy chiazmowe zakończeń w dwuwierszach środkowych:

zjadłe ... trucizny	chwalebne blizny
więzy ... niezελzywe	rozkoszy prawdziwe

Każdy ze spiętych w ten sposób dwuwierszy realizuje inną zasadę wewnętrznej budowy, inaczej też układa swą linię intonacyjną; wszystkie razem we wzajemnym zespoleniu nie prowadzą do monotonnej jednolitości⁶. Odwrotnie: zróżnicowane hierarchicznie powiązania dwuwierszowych członów kształtują tok wypowiedzi w miarę swobodny, rozwijający się jakby naturalnie, pozornie nawet bez narzuconych z góry rygorów. Zasada wyraźna: ścisłość zespolenia w wewnętrznej budowie każdego z członów i pozór naturalnej swobody w szeregowaniu ich w utworze. Gra uzgodnień i zróżnicowań, utożsamień i urozmaiceń w prowadzeniu wątku lirycznego od początkowej apostrofy po końcowy aforyzm.

Podobne zasady przyświecają działaniu wersyfikacyjnych czynników *Apostrofy*. Krok rozwijania się utworu wyznaczono miarą jedenastozgłoskowca dzielonego 5 + 6,

⁶ Wzór powiązań w. 3-8 (podkr. C. Z.):

Dla ciebie *zjadłe* smakują *trucizny*,
 Dla ciebie *więzy*, *pęta niezελzywe*.
 Kształcisz kalectwo przez *chwalebne blizny*,
 Gnieźdżisz w umyśle *rozkoszy prawdziwe*;
 Byle cię można wspomóc, | byle wspierać,
 Nie żal żyć w nędzy, | nie żal i umierać.

ale rytmikę wiersza – zgodnie z naturalną skłonnością obu jego odcinków – ujęto w impuls paru tylko odmian układu akcentowego; część przedśredniówkowa ogranicza swobodę jedynie do dwu zgłosek, pierwszej lub drugiej:

(1, 4) $\acute{ - - - \acute{ -}$ lub (2, 4) $- \acute{ - - \acute{ -}$

a część pośredniówkowa organizuje swą budowę toniczną w ramach toku amfibrachowego lub trocheicznego:

(aa) $- \acute{ - - - \acute{ -}$ lub (ttt) $\acute{ - - \acute{ - - \acute{ -}$

Ręka „księcia poetów” tak odmierza puls akcentowy utworu, by odpowiednim układem tonicznym czterech różnych formantów rytmicznych⁷ podkreślić spistość wewnętrzną każdego dwuwiersza, ale jednocześnie poprzez urozmaicenia części pośredniówkowej uzyskać efekt swobody i różnorodności układów rytmicznych. Co więcej: rozwiązania akcentowe obu środkowych dwuwierszy zmierzają ponadto do ściślejszego powiązania ich ze sobą, podczas gdy rytmika dystychów okalających odznaczona zostaje zdecydowanie odmiennym układem akcentów po średniówce. Ten kunsztowny splot uregulowań i urozmaiceń pulsu rytmicznego *Hymnu* ukazać by można, posługując się wprowadzonymi symbolami następująco:

I	1 4 // aa! 1 4 // aa.	III	1 4 // ttt, 1 4 // aa,
II	2 4 // aa, 2 4 // ttt,	IV	1 4 // ttt, 1 4 // ttt.

Ład, wewnętrzne uporządkowanie członów, wyraźne dążenie do pełni i wzajemnego zrównoważenia dokładnie wymierzonych kroków w rozwijaniu toku wiersza podkreślone zostają dodatkowo całkowitą zgodnością wszystkich trzech zasad szeregowania i rozgraniczania napływających kolejno cząstek oktawy: wersyfikacyjnych, składniowych⁸ i semantycznych.

Podstawową zasadą rozwijania wątku lirycznego staje się w *Apostrofie* przeciwstawienie wartości ujemnych i dodatnich; zestawienie harmonijne raczej, dalekie od zaostrożonego sprzecznością kontrastu; złagodzone przeświadczeniem, że nie ma takich ofiar na rzecz patriotyzmu, których by nie warto było ponieść, byle tylko ojczyznę dało

⁷ Stosując wprowadzone symbole, można by formanty te tak oznaczyć: (1) 1 4 // a; (2) 1 4 // ttt; (3) 2 4 // aa; (4) 2 4 // ttt.

⁸ Ową zgodność układów metryczno-składniowych próbują ukazać znaki interpunkcyjne wprowadzone do wzoru odtwarzającego tok akcentowy (u dołu s. 10).

Bibliografia

- A. Sz., *Wstępne myśli o pojęciu poezji*, „Tygodnik Literacki” 1838, nr 22.
- Baczyński K. K., *O miasto, miasto – Jeruzalem żalu...*, [w:] K. K. Baczyński, *Utwory zebrane*, oprac. A. Kmita-Piorunowa, K. Wyka, Kraków 1961.
- Bentkowski F., *Historia literatury polskiej wystawiona w spisie dzieł drukiem ogłoszonych*, t. 1, Warszawa–Wilno 1814.
- Berent W., *Zmierzch wodzów*, Warszawa [1939].
- Blüth R. M., *Psychogeneza „Snu w Dreźnie”*, „Przegląd Współczesny” 1925, nr 37.
- Błoński J., *Ut musica poësis?*, „Twórczość” 1980, nr 9.
- Boleski A., *Juliusza Słowackiego liryka lat ostatnich (1842-1848)*, Łódź 1949.
- Borowy W., *Łazienki a „Noc listopadowa” Wyspiańskiego*, [w:] W. Borowy, *Studia i rozprawy*, t. 1, Wrocław 1952.
- Borowy W., *Mickiewicz w szkole klasycznej*, „Pamiętnik Literacki” R. XXXVIII, 1948.
- Borowy W., *O poezji Mickiewicza*, t. 1-2, Lublin 1958-1959.
- Borowy W., *O poezji polskiej w wieku XVIII*, Kraków 1948.
- Boy-Żeleński T., *Mickiewicz a my*, [w:] T. Boy-Żeleński, *O Mickiewiczu*, Kraków 1949.
- Brodziński K., *Dzieła*, t. 1-2: *Poezje*, pod red. S. Pigoń, Wrocław 1959.
- Brodziński K., *Mowy i pisma patriotyczne oraz o powołaniu i obowiązkach młodzieży akademickiej*, Kraków 1926, *Biblioteka Narodowa*, seria I, nr 94.
- Brodziński K., *O klasyczności i romantyczności tudzież o duchu poezji polskiej*, oprac. A. Łucki, Kraków [1920], *Biblioteka Narodowa*, seria I, nr 10.
- Brodziński K., *O poezji lirycznej. Ułamek*, [w:] K. Brodziński, *Pisma*, t. 5, Poznań 1873.
- Brodziński K., *Pisma estetyczno-krytyczne*, t. 1, oprac. Z. J. Nowak, Wrocław 1964.
- Brodziński K., *Poezje*, t. 1, oprac. C. Zgorzelski, Wrocław 1959.
- Broniewski W., *Nad rzekami Babilonu*, [w:] W. Broniewski, *Wiersze zebrane*, Warszawa 1952.
- Bujnicki K., *Psalterz Dawidowy, przełożony wierszem polskim*, Toruń 1858.
- Cegielski H., *Nauka poezji*, Poznań 1845.
- Cegielski H., *Nauka poezji*, Poznań 1860.
- Chlebowski B., *Jan Kochanowski w świetle własnych utworów*, [w:] B. Chlebowski, *Pisma*, t. 2: *Studia nad literaturą polską wieku XVI (Rej-Kochanowski)*, Warszawa 1912.
- [Chłędowski W.], *Duch pism zagranicznych*, „Pszczoła Polska” 1821, t. 1.

- Chrzanowski I., „Święta miłości kochanej Ojczyzny...”, [w:] I. Chrzanowski, *O literaturze polskiej*, Warszawa 1971.
- Chrzanowski I., *Historia literatury niepodległej Polski (965-1795)*, Warszawa 1930.
- Chrzanowski I., *Na szczytach polskiej liryki religijnej*, „Pamiętnik Literacki” R. XXXII, 1935.
- Chrzanowski I., *Nasz hymn narodowy (Pieśń legionów)*, Lwów 1922.
- Cybulski W., *Odczyty o poezji polskiej*, t. 1, Poznań 1870.
- Czajkowski A., *Poezje*, Warszawa 1845.
- Czartoryski A. J., *Żywot Juliana Ursyna Niemcewicza*, Berlin–Poznań 1860.
- Czechowicz J., *Wiersze wybrane*, Warszawa 1955.
- Dąbrowska M., O „Panu Tadeuszu”, [w:] M. Dąbrowska, *Pisma rozproszone*, t. 2, pod red. E. Kozłowskiej, Kraków 1964.
- Dąbrowski S., „Muzyka” w literaturze, „Poezja” 1980, nr 3.
- Dernałowicz M., *Adam Mickiewicz*, Warszawa 1985.
- Dłuska M., O wersyfikacji Mickiewicza. Część druga, [w:] M. Dłuska, *Studia i rozprawy*, t. 2, Kraków 1970.
- Dmochowski F. K., *Sztuka rymotwórcza*, oprac. S. Pietraszko, Wrocław 1956, *Biblioteka Narodowa*, seria I, nr 158.
- Dobrzycki S., *Historia literatury polskiej*, t. 1: *Literatura Polski niepodległej*, Poznań 1927.
- Eichenbaum B. M., *Mielodika ruskogo lirycznego sticha*, Petersburg 1922.
- Elsner J., *Rozprawa o metryczności i rytmiczności języka polskiego. Szczególniej o wierszach polskich we względzie muzycznym*, Warszawa 1818.
- Głowiński M., *Literackość muzyki – muzyczność literatury*, [w:] M. Głowiński, *Poetyka i okolice*, Warszawa 1992.
- Głowiński M., *Wirtualny odbiorca w strukturze utworu poetyckiego*, [w:] M. Głowiński, *Style odbioru. Szkice o komunikacji literackiej*, Kraków 1977.
- Golański F. N., *O wymowie i poezji*, Wilno 1808.
- Gostomski W., *O liryce religijnej Mickiewicza*, [w:] W. Gostomski, *Z przeszłości i terażniejszości*, Warszawa 1904.
- Goszczyński S., *Dzieła zbiorowe*, t. 3, Lwów [1911].
- Goszczyński S., *Nowa epoka poezji polskiej*, „Powszechny Pamiętnik Nauk i Umiejętności” 1835, t. 2.
- Górski K., *Miłość i erotyka w twórczości Mickiewicza okresu rosyjskiego*, [w:] K. Górski, *Z historii i teorii literatury*, seria I, Wrocław 1959.
- Górski K., *Odpowiedź prof. prof. Weintraubowi i Zgorzelskiemu*, „Pamiętnik Literacki” R. LVI, 1965, z. 2.
- Górski K., *Z historii i teorii literatury*, seria III, Warszawa 1971.
- [Górski O., Bielski S.], *Wybór różnych gatunków poezji z rymopisów polskich dla użytku młodzieży*, cz. I, Warszawa 1814.
- Gr[abowski] M., *Literatura i krytyka*, t. 1, Wilno 1837.
- Grabowski M., *Myśli o literaturze polskiej*, „Dziennik Warszawski” 1828, nr 36.
- Grabowski M., *Uwagi nad balladami Stefana Witwickiego*, „Astrea” 1825, t. 1.
- Grzędzińska M., *Wiersz wolny Jana Kasprowicza*, „Pamiętnik Literacki” R. XLII, 1951.

Summary

The volume presents the research of Czesław Zgorzelski (1908-1996) on poetic art and aesthetics of lyricism in the Romantic period. However, the first two studies concern diversity of stylish phenomena in the Stanisław Enlightenment (*Among the Stars of Stanisław Lyric Poetry*) and works of the most significant poet of Pre-Romanticism (*The Creative Way of Kazimierz Brodziński*). The chapter *The Romantic Breakthrough in the History of the Polish Lyric Poetry* presents the most general factors of the romantic transformation in lyric poetry, and this change has been shown in a close relation with the state of lyric poetry in the years 1795-1820. *The Lyricism of Poetry in Romanticism* is a small, aesthetic and genological monograph which includes sequentially: characteristics of lyricism (as a aesthetic category connected with the subjectivity of utterances and present in diverse intensity regardless of the type or genre of the work), lyricism in lyric and dramatic constructions, principal genres of romantic lyric poetry, poetics of this lyric poetry, and lyric achievements of Mickiewicz, Słowacki, Norwid.

The Developmental Ways of Mickiewicz Lyric Poetry brings an attempt of the diachronic view of Mickiewicz lyric art with the accentuation of aspects – imperceptible for scientific research – of expression and innovation of this poetry. *The Elegiac Poetry of Mickiewicz*, presented in these works from some poems of the Vilnius and Kaunas phase until the Lausanne elegiac works, has been shown in its aesthetic and genre factors against the background of romantic transformations of awareness and poetic practice. *In the Zone of Lyricism of "Pan Tadeusz"* distinguishes the voice of the authorial subject, which according to imagination characterising the reader combines the author's personality and the narrator-artist's attitude; contents riddled with lyricism mean the direct confessions of narrative "I", but also the lyricised descriptions of nature or episodes with specific emotional markedness. The chapter *In the Realms of Mickiewicz Poetry* show the great thematic domains of the poet's lyric art: memories, fantasies, dreams and "seeings".

Two next chapters constitute the masterful interpretation of Juliusz Słowacki's poems: *Rozłączenie* [Disconnection] and *Na sprowadzenie prochów Napoleona* [For Bringing the Ashes of Napoleon]. In the treatise *The Lyric Miniatures of Słowacki*, the author begins considerations with the systematics of variations of the poet's lyric works (lyric short stories, declamatory and rhetorical monologues, melodious constructions, melodious and elegiac works, programme and confessional utterances, poems-predictions, songs, meditative and contemplative poems), and later he observes – within the constellations of the poet's lyric miniatures – the most intense lyricism and the most deeply treated values of personal lyric poetry. The chapter *About the Melodious and Rhetorical Organisation of Słowacki's Poetry* shows the extremely distinct rules of lyric structure in the poetic practice of the Romantic, and it postulates the detailed analysis of clashing of these two extreme trends within a particular poetic organism.

The History of the Psalm Super Flumina Babylonis in the 19th-Century Polish Poetry constitutes a review of the 19th-century repetitions and paraphrases of the psalm inspiring especially poetry with patriotic and religious meaning (poetry of Woronicz, Niemcewicz, Brodziński, Witwicki, Mickiewicz, Słowacki, Lenartowicz, Konopnicka, etc.), and this psalm is also present in the memory and imagination of the 20th-century poets (Broniewski, Baczyński, Miłosz). The study concerning historical poetics *How Did the Song Make a Career in Poetry of Romanticism?* takes into account numerous conditions of the genre development, connected with the dynamics of the literary process during transition between the Enlightenment and Romanticism. In the study *Elements of Musicality in Lyric Poetry*, the author distinguishes factors binding music and poetry: sound instrumentation, rhythm, intonation. Zgorzelski emphasises the diversity of factors cooperating within poetry with the course of the intonational line; he postulates that possible using of the term „musicality” should concern only similarity in the scope of methods referring to the organisation of utterances.

The volume is closed by the treatise *Historical and Literary Perspectives of Genology in the Research on Lyric Poetry*. It concerns conditions required for using genological systematics with regard to lyric poetry in historical research (in the perspective of the literary process). Taking into account the three basic functions of poetry: emotive, conative and denotative (cognitive), one can interblend the scheme of lyric poetry's internal diversity (the lyric poetry of self-presentation, appealing, showing) with the general systematics of literature. Such a combination enables to reveal relationships within the system of literature characterising a particular historical stage. The historian of lyric poetry refers effectively to the concept of the work as a structure relating with its style and tone of utterances to different widely understood ways of communicating by man. Consequently, in lyric works, one can make the distinction between

---

rhetorical, melodious and spoken intonations. Historical changes concern not only the functional and structural manifestations of steadily crossing and clashing genres. The historical process includes also the transformations of general ideas about genres, and the idea of genre “memory” plays an important role in the research practice of the historian.

Keywords: lyric poetry, lyricism, aesthetics, poetic art, genology, literary process, literary interpretation, Romanticism

Czesław Zgorzelski (1908–1996) – wybitny historyk literatury polskiej, znawca epok oświecenia i romantyzmu, filolog edytor (przede wszystkim dzieł poetyckich Adama Mickiewicza i Kazimierza Brodzińskiego). Od 1956 r. profesor nadzwyczajny, a od 1968 r. profesor zwyczajny. Pracownik Uniwersytetu Wileńskiego, wykładowca na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, od 1950 r. profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

Żołnierz Armii Krajowej, członek zespołu redakcyjnego „Tygodnika Powszechnego”, pracował również w Wydawnictwie Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Laureat Nagrody Fundacji Jurzykowskiego, odznaczony Orderem Świętego Grzegorza Wielkiego.

Do jego najważniejszych dzieł naukowych należą: *Duma poprzedniczka ballady* (1949), *O lirykach Mickiewicza i Słowackiego. Eseje i studia* (1961), *O sztuce poetyckiej Mickiewicza. Próby zbliżeń i uogólnień* (1976), *Liryka w pełni romantyczna. Studia i szkice o wierszach Słowackiego* (1981). Opublikował również m.in. tom szkiców historycznoliterackich *Od Oświecenia ku Romantyzmowi i współczesności* (1978) oraz zbiór studiów o liryce religijnej oświecenia i romantyzmu „*W Tobie jest światłość*” (1986). Poza tym opracował antologię *Ballada polska* (wraz z Ireneuszem Opackim), której pierwsze wydanie ukazało się w 1962 r. W 1988 r. wyszły *Zarysy i szkice literackie*, a w 1993 r. – *Obserwacje*. Ostatnia książka: *Przywołane z pamięci* (1996) ma charakter wspomnieniowy.

ISBN 978-83-8138-553-4

INSTYTUT
LITERATURY

<https://akademicka.pl>